

Triceps

Mint üveggolyót (1964)*

Anyám a szomszédba költözik, két házra tőlünk bérel szoba-konyhás lakást. Nincs benne se fürdőszoba, se folyóvíz, csak deszkaklozet a disznóól mellett. A ház Takács nénié, akinek iparos zsidó férjét „uszítás” miatt kivégezték a partizánok. A padláson kutakodva majd találok a gerendák közé rejtve két könyvet. Irredenta kiadványok, az egyikben tömegsírok, akasztások, megcsonkított magyarok fényképei. Borzongva lapozgatom, és történelemóra után odaviszem a tanítónéninek. – *Ezt hol találtad?* – kérdezi halkán. – *Van több is?* – *Nincs* – hazudom. – *Ne olvass ilyenek* – mondja, és gyorsan besüllyeszti a táskájába. Sértődötten megyek haza, és a másikat mindenki elől eldugom. Máig őrzöm: *Százezer szív sikolt*, milyen keserű a címe, Dr. Németh Kálmán írta 1943-ban Bácsjózseffalván, a bukovinai székelyek kálváriájáról.

VI. Szövetségi Pionírszemle a kiserdőben, kötelező részt venni, engem is besorolnak az egyik csapatba. Futunk, ugrunk, kötelet húzunk, de a többiek leköröznek bennünket. Mégis jó az árnyas fák alatt lenni, izgalom és poros homály vibrál a levegőben. Én színleg bátor és fegyelmezett vagyok, pedig abszolút nem érdekel a győzelem. Furcsának tartom társaim igyekezetét, hogy elsőek legyünk. Ismeretlen a filozófia, de már a cinikus hordólakóval értek egyet: semmi dicsőség legyűrni a nálad gyengébbet. Mikor 1988-ban egyéni bajnok leszek kumitében¹ a belgrádi Balkán Karate találkozón, és megelőzőm klubunk két szálfamagas, szívós montenegrói tagját, panaszkodnak a mesterünknek. Ő pedig kibontja a pezsgőt, elneveti magát, és azt válaszolja nekik: *Kétfajta harcos létezik. Az egyik indulatos és erővel győzni akar – ez elvörösödik. A másik higgadt és akarat nélküli – ez elsápad. Tőle kell félnetek, mert gyilkos típus, nem érdekli a túlélés.* A „városerdőben” majd sokat sétálok és edzek, rászaladok egy kukacos kutyadögre – itt zajlik Kosztolányi *Aranysarkány*ának futóversenye –, és nosztalgiával gondolok arra a felhős úttörő délelőttre, mikor megvilágosodva sütött rám a nap, a világ.

Május elsején berregő repülőgépek húznak át a háztetők felett, és röpcédulákat szórnak. Kirohanunk az utcára, a levegőben kapkodunk a halványpiros cetlik után, marokszám szedjük össze őket. A felnőttek, szerencsére, otthagyják mindet a földön. Amelyik gyerek sokat gyűjt, tud cserélni, de nagyapám kettőbe szakítva kiviszi a végébe az egészszet, hiába minden könyörgés. A kapukat is ellepik a politikai parolák² csíkjai, ezeket senki sem meri letépni, elmossa a nyári zivatar. BORBA ZA MIR – BORBA ZA SOCIJALIZAM (Harc a békéért – harc a szocializmusért) – hirdetik rajtuk a fekete nagybetűk. Én egyet azért elcsenek, büszkén hajtogatom össze, és a szekrényem mélyére csúsztatom, amelynek ajtaján belülről az imádott Brigitte Bardot kolor képe mosolyog rám. A suliban

* Részlet A *hideghullám gyermekei (1952–2012)* c. önéletrajzi regényből

¹ kumite = küzdelem (japán)

² parola = szlogen (szerb)

nincs ideológiai oktatás, de az osztályfőnökin tudatják velünk, hogy mi kommunisták vagyunk, és a himnuszt mindenkinek meg kell tanulnia fejből. *Hej szlovéni, joszt sze zsiúvi*³ – gyakoroljuk, rosszul beszélnek szerbül, de a dallama fülbemászó, még a kórusba is bekerülök hovatovább.

A kertünk hatalmas, teli gyümölcsfákkal, a szomszéd srácokkal naphoszszat a meggyfán gubbasztunk. Mindenkinek van saját ága, a lombok között bujkálunk, ha észrevesz nagyanyám, mérgesen leszid bennünket. Hősiesen kuncogunk, úgysem bír utánunk mászni, és közben faljuk a meggyet, mint a szarkák. Dobáljuk is egymást, a ruhánkat befogja a vörös lé, lesz nemulass, de kit izgat, ha pofán találod a reszketőt, a bénát. Klikkerezünk a homokos úton, ezt szabad, még nem jöttek be Németből az üveggolyók, plasztikkal lövünk, amikor poros, lazán kicsúszik az ujjaid közül. Ha vesztettél, viszik, te meg nézhetsz, és kuncsoroghatsz otthon, hogy vegyenek másikat. Váltáskor résen kell lenni, aki elsőként kiáltja az *ucsót*, az kezd, megelőzheti még a szemfüles *preducsó*, utánuk sorakoznak a mamlaszok. Nem vagyok túl ügyes, a középmezőnyben húzok, szinte mindenemet elnyerik, aztán bánatomban vásárolok a fiamnak maréknyi briliáns üveggolyót. Értetlenül nézi a kincset, elgurult közben negyven év, ezt sem játsszák már, beteszi őket a tengeri kagylóhéjai közé, gyöngyhalászok énekelhetnek róla áriát. Hatodikban érkezik Sziráki Karcsi, a makkhetesi vagány, neki csak egyetlen golyója van, de acélból, szigorúan céloz, és tiszta menet, széttöri a grundon bárki üvegszemét.

Az iskolában, a húszperces nagyszünetben tapkázunk.⁴ A sivár udvar végében egy betonplató áll, ráépítve a szélső ház tűzfalára – itt szónokol az igazgató az ünnepeken, a mikrofonja mindig recseg. Ezen a legjobb játszani, gyors menetekben, kékre verheted a kezed, mire szól a csengő. A jugó gyufásdobozokon megjelennek a számozott színes képek: úrhajók, ragadozók, gombák, néphősök. Levágjuk őket, mindenki szortírozza a sorozatokat. Csereberélünk, de elismerést csak egy ritka, einstandolt kártya hozhat. Startolok az osztályból négy szputnyikkal, még nincs senki, fonájkjára fordítom a legkopottabbat, és várom a méltó ellenfelet. Odajön az az idősebb szerb fiú, veszélyes macher, csak a legendákban létező Rade Končar-lappal,⁵ ráteszi, én azonnal ütök. Domború tenyérrel, levegősen kell, lágyan és erőset, hogy rögtön a visszájára forduljon. A többiek feszülten nézik. Mindkettőt zsebre vágom. – *A revanš?* – kiáltja. *Nemam (Nincs nekem)* – mondom, és elfutok.

Szeretem a kidobott papírt, a személyes, haszontalan „kulturális hulladékot”. Fáradtan gunnyaszt a kövér cigány matróna a rozoga stílbutor és mosógép mellett, rögtön értésemre adja, hogy minden az övék, de én csak könyveket keresek. Gyanakodva figyel, mikor a Szilvási- és Berkesi-köteteket félredobom, rájuk is taposok, és remegő kézzel nyálagzom át egy család szétszórt levelezését. Elsárgult borítékban, amelyről már a bélyeget is régen kivágták, moszko-

³ *Hej, Sloveni, jošte živi duh naših dedova...* (Hej, szlávok, él még mindenütt nagyapáink szel-leme...) – Jugoszlávia himnusza, szövegét Samuel Tomášik szlovák pap, költő és történész írta 1834-ben Prágában, szlovák nyelven.

⁴ Vajdasági gyerekjáték: ketten tesznek egymásra, színével lefelé, gyufásdoboz-címkét, tenyérrel rácsapnak, akinél átfordul, viheti.

⁵ Rade Končar (1911–1942): horvátszerb kommunista mártír, ritka gyufacímke

vita magyar funkcionárius '53-as levele lapul: gyászos hangon tudatja tisztelt Apánk halálát. Mellette kisméretű fekete-fehér fotó, Sztálin a ravatalon. Eladjuk egy fanatikus ifjúkapitalistának a Vaterán, profi nagyítóval vizsgálja, kifizetjük az árából a villanyszámlát. Bónusz, vérhab az aortán. Szemerkél az eső, a lucokban fekete bársonyból varrt, cipzáras szütyő, dugig gyufacímkekkel. Ki sem nyitom, viszem, és otthon leázatom őket a falapokról: kilencven képecske a hatvanas évekből, *Orion*, *Utasellátó*, *Honvéd SE*, közöttük néhány endekás és jugoszláv példány. Megáll bennem az idő, előveszem a fél évszázada várakozó gomba-szériát. Hihetetlen, itt a hiányzó 12-es, a *Vučji hljebac* (farkaskenyér) – kész, komplett, jöhet a férfi kora, a mosolygás.

A *Ranger 7* űrszonda, mielőtt becsapódik és szétzúzódik, 4308 közelképet sugároz a Holdról, közben a szabadkai kórházban megszületik Gabika, Batya első gyereke. Örülünk valamennyien, csendes lányka, anyámat nem hívják a keresztelőjére. A lakásunkat is ők kapják, Mutti csak a holmiját pakolja össze. Szomorúan ülök varratott öltönyömben, nyúlfogú árva, az idegen karácsonyfa alatt, ölemben a csöppséggel. Bociszemmel néz a Megyeri fényképészre, nem tudok haragudni rá. Mellettünk egy tüllruhás hajas baba, cukormázás céda, a díszpárnának támasztják. Őt utálok, nincs helye a *mi* szobánkban. Sokat olvasok, már jutalomkönyvet is kaptam, a *Bogáncsot*.⁶ Neki is sanyarú sorsa volt, vigasztalom magam. Fogom az összes Buksi újságot, amit a Tata hozott nekem, és szétnyirkálom. A képregények kockáit újra összeillesztem, más sorrendben, keverve Valiant herceget az Antracit patkánnyal, Nagyí készíti hozzá lisztből és vízből ragasztót. Egy cipősdoboz az íróasztalom: rajta dolgozok elmélyülten a konyhában és a gangon, olló és kovász van benne. A Buksit „7-77 éveseknek” ajánlották, ritka értékes, nem hagytam belőle, csak egy rongyos papírrakást. De nem sajnálom – én kilencéves vagyok, és fejem felett elröpült Lajka kutya, az orosz számovár.

Győz a szocializmus (Szabadka, 1964–2014)

HA AZ

Ha az ember játékból szökdécsel, az közel sem ugyanaz,
mintha forró kövekről a lábát kapkodja;
mégis, milyen hasonlatos.

⁶ Fekete István: *Bogáncs* (Budapest, 1957)